

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет Гуманітарно-педагогічний

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри психології

_____ **Ірина МАРТИНЮК**

“ _____ ” _____ **2026 р.**

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему “Ціннісні орієнтації студентської молоді: крос-культурний
аспект (на прикладі України та Китаю)”**

Спеціальність 053 “Психологія”

Гарант освітньої програми

кандидат психологічних наук, доцент _____ **Ірина МАРТИНЮК**

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

_____ **Валерія МІЛЯЄВА**

Виконав

_____ **Чень ЧЖІХЕН**

КИЇВ – 2026

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет Гуманітарно-педагогічний**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

кандидат психологічних наук, доцент

_____ Ірина МАРТИНЮК

“___” _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я

на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студенту

Чень Чжіхену

_____ Спеціальність 053 “Психологія”

(код і назва)

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи **“Ціннісні орієнтації студентської молоді: крос-культурний аспект (на прикладі України та Китаю)”**

затверджена наказом ректора НУБіП України від “28” жовтня 2025 р. №2563“С”.

Термін подання завершеної роботи на кафедру __2025.06.11

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи:

Наукові положення про ціннісні орієнтації особистості, крос-культурні відмінності у ціннісних орієнтаціях студентської молоді.

Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Теоретичні основи дослідження крос-культурних відмінностей у ціннісних орієнтаціях особистості.

2. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій представників різних культур.

3. Урахування крос-культурних відмінностей у ціннісних орієнтаціях особистості у закладах вищої освіти.

4. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді у крос-культурному аспекті.

5. Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій українських і китайських студентів та практичні рекомендації.

Дата видачі завдання “28” жовтня 2025 р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи _____ Валерія МІЛЯЄВА

Завдання прийняв до виконання _____ Чень ЧЖІХЕН

РЕФЕРАТ

У роботі представлені результати дослідження проблеми ціннісних орієнтацій студентської молоді у крос-культурному аспекті на прикладі України та Китаю.

Висвітлено теоретичне підґрунтя дослідження ціннісних орієнтацій особистості. Зокрема, аналізується сутність і значення ціннісних орієнтацій, чинники їх формування у студентському віці, а також теоретичні підходи до вивчення цінностей у крос-культурній психології — зокрема концепції Ш. Шварца та Г. Гофстеде.

Зроблений висновок про те, що ціннісні орієнтації є системним психологічним утворенням, яке формується під впливом культурних, соціальних та індивідуальних чинників. Встановлено, що між індивідуалістичними та колективістськими культурами існують значущі відмінності у структурі та ієрархії цінностей.

Описані методи, процедура та вибірка емпіричного дослідження: діагностика здійснювалася з використанням тестової методики Ш. Шварца та анкетування серед 40 студентів 3–4 курсів (20 українських та 20 китайських). Проведений порівняльний аналіз отриманих результатів. Увагу акцентовано на тому, що українські студенти вирізняються вищою значущістю самостійності, доброзичливості та універсалізму, тоді як китайські обирають як пріоритетні цінності досягнення, конформність та соціальну нормативність.

Окрему увагу в роботі приділено практичним рекомендаціям щодо врахування крос-культурних відмінностей у ціннісних орієнтаціях студентів у роботі психологів та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Висновки відбивають основні узагальнення проведеної роботи.

Список літератури налічує 78 джерел.

У додатках вміщені методики для діагностики ціннісних орієнтацій Ш. Шварца та зведені таблиці результатів емпіричного дослідження.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ У ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЯХ ОСОБИСТОСТІ	10
1.1. Сутність і значення ціннісних орієнтацій особистості	10
1.2. Чинники формування ціннісних орієнтацій особистості	13
1.3. Ціннісні орієнтації особистості в різних культурах.	16
1.3.1. Теоретичні підходи до вивчення цінностей у крос-культурній психології	16
1.3.2. Особливості ціннісних орієнтацій в індивідуалістичних і колективістських культурах	18
1.3.3. Ціннісні орієнтації студентської молоді в Україні	21
1.3.4. Ціннісні орієнтації студентської молоді в Китаї	24
1.3.5. Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій українських і китайських студентів	26
Висновки до розділу 1	28
2. РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ КУЛЬТУР	30
2.1. Організація та методи емпіричного дослідження	30
2.2. Аналіз результатів дослідження	33
2.2.1. Аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій української вибірки	33
2.2.2. Аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій китайської вибірки	37
2.2.3. Порівняння ціннісних орієнтацій української та китайської вибірки ..	41
Висновки до розділу 2	45
3. РОЗДІЛ 3. УРАХУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ У ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЯХ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	47
3.1. Рекомендації з урахування ціннісних орієнтацій студентів-представників різних культур у практиці роботи психологів закладів вищої освіти	47

3.2. Рекомендації з урахування ціннісних орієнтацій студентів-представників різних культур у роботі науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти.....	50
Висновки до розділу 3	54
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активними процесами глобалізації, цифровізації та міжкультурної взаємодії, які суттєво впливають на систему цінностей молодого покоління. Розвиток міжнародної співпраці, академічної мобільності та відкритого інформаційного простору сприяє активному контакту представників різних культур, що зумовлює необхідність дослідження особливостей їхніх ціннісних орієнтацій.

Особливої актуальності проблема ціннісних орієнтацій набуває у студентському середовищі, оскільки саме студентський вік є важливим етапом формування світогляду, професійної спрямованості, життєвих пріоритетів та соціальної позиції особистості. Ціннісні орієнтації визначають ставлення молоді до освіти, професійної діяльності, міжособистісних відносин, суспільства та власного майбутнього. Вони виступають важливим регулятором поведінки особистості та впливають на процес її соціалізації.

В умовах сучасних соціальних трансформацій система цінностей студентської молоді зазнає значних змін. Пандемія COVID-19, глобальні економічні та політичні процеси, війна в Україні, зростання рівня невизначеності та психологічного напруження впливають на переосмислення життєвих пріоритетів молоді, підвищуючи значущість безпеки, соціальної підтримки, самореалізації та професійної стабільності.

У контексті міжкультурної взаємодії особливий науковий інтерес становить порівняння ціннісних орієнтацій студентської молоді різних країн. Представники різних культур можуть відрізнятися за ставленням до самостійності, соціальних норм, професійного успіху, міжособистісної взаємодії та життєвих цілей. У зв'язку з цим актуальним є дослідження крос-культурних особливостей ціннісних орієнтацій студентської молоді України та Китаю.

Китай є однією з провідних країн світу, яка активно співпрацює з українськими закладами вищої освіти у сфері міжнародної освіти. Водночас українська та китайська культури мають певні відмінності у соціальних

традиціях, системі цінностей та особливостях міжособистісної взаємодії, що зумовлює необхідність більш глибокого психологічного аналізу цієї проблематики.

Теоретичні засади дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій особистості представлені у працях зарубіжних і українських учених. Значний внесок у розвиток теорії цінностей зробили М. Рокіч, Ш. Шварц, Г. Олпорт, А. Маслоу, Г. Hofstede, Р. Інглгарт, Г. Тріандіс та інші.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, проблема крос-культурних особливостей ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді залишається недостатньо вивченою, особливо в умовах сучасних глобальних викликів та трансформацій суспільства.

Практична значущість теми дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у діяльності психологічних служб, викладачів та адміністрації закладів вищої освіти з метою покращення міжкультурної взаємодії, підвищення ефективності адаптації іноземних студентів та формування толерантного освітнього середовища.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді у крос-культурному аспекті на прикладі України та Китаю.

Об'єкт дослідження – ціннісні орієнтації особистості.

Предмет дослідження – крос-культурні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді України та Китаю.

Завдання :

1. Теоретично проаналізувати психологічні основи дослідження ціннісних орієнтацій та крос-культурних відмінностей у ціннісних орієнтаціях особистості.

2. Емпірично дослідити ціннісні орієнтації студентів - представників різних культур.

3. Встановити чинники формування крос-культурних відмінностей у ціннісних орієнтаціях особистості під час навчання у закладах вищої освіти.

4. Здійснити порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій українських і китайських студентів.

5. Надати практичні рекомендації що до врахування у навчальному процесі чинників формування ціннісних орієнтацій студентів.

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді в умовах міжкультурної взаємодії.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів дослідження у діяльності психологів, викладачів, кураторів академічних груп та адміністрації закладів вищої освіти з метою вдосконалення роботи зі студентами-представниками різних культур.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ У ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЯХ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Сутність і значення ціннісних орієнтацій особистості

Проблема ціннісних орієнтацій особистості є однією з фундаментальних у сучасній психології, оскільки саме цінності визначають спрямованість діяльності людини, її життєві пріоритети, поведінкові стратегії та характер взаємодії із соціальним середовищем. У контексті стрімких соціокультурних змін, глобалізації та посилення міжкультурної комунікації дослідження ціннісних орієнтацій набуває особливої актуальності, оскільки вони виступають ключовим механізмом регуляції поведінки в умовах багатоманітності культурних норм і стандартів [1].

У науковому дискурсі поняття «цінностей» та «ціннісні орієнтації» тісно пов'язані, однак не є тотожними. Цінності зазвичай розглядаються як узагальнені уявлення про бажане, значуще або нормативно схвалене, тоді як ціннісні орієнтації відображають індивідуалізовану систему цих уявлень, інтегровану в структуру особистості та спрямовану на регуляцію її поведінки [2]. Таким чином, ціннісні орієнтації можна трактувати як внутрішньо прийняту систему пріоритетів, що визначає вибір цілей і засобів їх досягнення.

Одним із найбільш впливових підходів до розуміння природи цінностей є концепція, запропонована Мілтоном Рокічем, який визначав цінності як стійкі переконання щодо бажаності певних форм поведінки або кінцевих станів існування [3]. У межах цієї теорії цінності поділяються на термінальні, що відображають бажані кінцеві стани (наприклад, щастя, свобода, безпека), та інструментальні, які характеризують способи досягнення цих станів (відповідальність, чесність, наполегливість). Така класифікація дозволяє глибше зрозуміти механізми мотивації та поведінки особистості.

Подальший розвиток теорії цінностей пов'язаний із роботами Шалом Шварца, який запропонував універсальну модель базових людських цінностей. У цій моделі цінності розглядаються як трансситуативні цілі, що виступають керівними принципами в житті людини та організовані у відносно стабільну

структуру [4]. Шварц виділив десять базових типів цінностей, серед яких самотійність, досягнення, гедонізм, влада, безпека, конформізм, традиції, доброзичливість та універсалізм. Ця модель є особливо важливою для крос-культурних досліджень, оскільки дозволяє порівнювати ціннісні системи представників різних культур.

Суттєвим аспектом розуміння ціннісних орієнтацій є їхня структурна організація. У сучасній психології вони розглядаються як багаторівнева система, що включає когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти. Когнітивний компонент охоплює знання та уявлення про цінності, емоційний — ставлення до них і рівень їхньої значущості, а поведінковий — конкретні дії, що реалізують відповідні цінності [5]. Така структура забезпечує цілісність функціонування ціннісної системи особистості.

Ціннісні орієнтації також мають ієрархічний характер. Це означає, що різні цінності займають різні рівні значущості для індивіда, формуючи своєрідну «піраміду пріоритетів» [6]. Ієрархія цінностей є динамічною і може змінюватися під впливом життєвого досвіду, соціального середовища та культурних чинників. Саме ця ієрархічність дозволяє пояснити, чому люди в однакових ситуаціях можуть приймати різні рішення.

Важливо підкреслити, що ціннісні орієнтації виконують низку ключових функцій у житті особистості. Передусім вони виконують мотиваційну функцію, визначаючи спрямованість діяльності та вибір життєвих цілей. Крім того, вони виконують регулятивну функцію, виступаючи внутрішніми стандартами, що керують поведінкою людини [7]. Не менш важливою є інтегративна функція, яка забезпечує узгодженість різних аспектів особистості, формуючи цілісну систему життєвих орієнтирів.

У межах соціально-психологічного підходу ціннісні орієнтації розглядаються як результат процесу соціалізації. Вони формуються під впливом сім'ї, освіти, соціального оточення, засобів масової інформації та культурних традицій [8]. У цьому контексті цінності виступають як механізм передачі соціального досвіду від покоління до покоління.

Особливого значення набуває взаємозв'язок ціннісних орієнтацій із мотиваційною сферою особистості. Згідно з сучасними психологічними підходами, цінності виступають як базові регулятори мотивації, визначаючи не лише цілі діяльності, але й способи їх досягнення [9]. Вони задають загальний напрям життєвої активності людини та впливають на формування її життєвої стратегії.

Ціннісні орієнтації також відіграють важливу роль у процесі соціальної адаптації. Вони забезпечують узгодження індивідуальних і соціальних інтересів, сприяють формуванню соціально прийнятної поведінки та ефективній взаємодії з іншими людьми [10]. У цьому сенсі цінності можна розглядати як своєрідний «міст» між особистістю та суспільством.

У період студентства ціннісні орієнтації зазнають особливо інтенсивного розвитку. Це пов'язано з тим, що саме в цей час відбувається активне формування світогляду, професійної ідентичності та життєвих планів [11]. Студенти перебувають у ситуації постійного вибору, що сприяє переосмисленню раніше засвоєних цінностей і формуванню нових.

Дослідження показують, що ціннісні орієнтації студентської молоді характеризуються певною гнучкістю та відкритістю до змін, що робить їх чутливими до впливу соціокультурного середовища [12]. У цьому контексті важливу роль відіграє освітнє середовище, яке не лише передає знання, але й формує систему цінностей майбутніх фахівців.

У сучасних умовах глобалізації особливого значення набуває крос-культурний аспект дослідження ціннісних орієнтацій. Різні культури формують різні системи цінностей, що проявляється у відмінностях у поведінці, сприйнятті соціальних норм і життєвих пріоритетах [13]. Зокрема, у культурах із індивідуалістичною орієнтацією домінують цінності самореалізації та автономії, тоді як у колективістських культурах — цінності групової гармонії та соціальної відповідальності.

Ці культурні відмінності мають важливі наслідки для міжособистісної взаємодії, освітнього процесу та професійної діяльності. Нерозуміння ціннісних відмінностей може призводити до конфліктів і непорозумінь, тоді як їх

урахування сприяє формуванню ефективної комунікації та міжкультурної компетентності [14].

Окремо слід відзначити роль ціннісних орієнтацій у професійному становленні особистості. Вони визначають вибір професії, рівень професійної мотивації та задоволеність діяльністю [15]. Таким чином, цінності виступають важливим чинником професійного самовизначення.

У сучасному суспільстві ціннісні орієнтації студентської молоді зазнають впливу глобалізаційних процесів, розвитку інформаційних технологій та соціально-економічних змін [16]. Це призводить до трансформації традиційних цінностей і формування нових пріоритетів, пов'язаних із мобільністю, самореалізацією та індивідуальним успіхом.

Таким чином, ціннісні орієнтації є складним багатовимірним утворенням, що поєднує індивідуальні та соціальні аспекти, забезпечує регуляцію поведінки та визначає життєву спрямованість особистості. Їх дослідження є необхідною умовою для розуміння механізмів поведінки людини та особливостей її взаємодії в різних культурних середовищах.

1.2. Чинники формування ціннісних орієнтацій особистості

Формування ціннісних орієнтацій особистості є складним і багатофакторним процесом, що відбувається під впливом як індивідуально-психологічних, так і соціокультурних чинників. У сучасній психології цей процес розглядається як результат взаємодії особистості з соціальним середовищем, у ході якої відбувається інтеріоризація культурних норм, соціальних установок і життєвих смислів [17].

Одним із базових чинників формування ціннісних орієнтацій є процес соціалізації. Соціалізація передбачає засвоєння індивідом соціального досвіду, норм, правил поведінки та цінностей, що домінують у суспільстві. Як зазначають сучасні дослідники, саме в процесі соціалізації формується первинна система цінностей, яка надалі трансформується під впливом життєвого досвіду [18]. Особливу роль у цьому процесі відіграють агенти соціалізації — сім'я, освітні інституції, однолітки та засоби масової інформації.

Сім'я є першим і найбільш значущим середовищем формування ціннісних орієнтацій. Саме в родинному контексті закладаються базові уявлення про добро і зло, соціально прийнятну поведінку, міжособистісні відносини. Дослідження показують, що стиль виховання, емоційний клімат у сім'ї та система сімейних цінностей мають довготривалий вплив на формування ціннісної структури особистості [19]. Зокрема, демократичний стиль виховання сприяє розвитку автономії та самостійності, тоді як авторитарний — формуванню конформності та орієнтації на зовнішній контроль.

Важливим чинником є також система освіти. Заклади вищої освіти не лише передають знання, але й виступають простором формування світогляду, соціальних установок і професійних цінностей. Сучасні дослідження підкреслюють роль університетського середовища у формуванні таких цінностей, як критичне мислення, толерантність, академічна доброчесність і соціальна відповідальність [20]. Крім того, участь студентів у навчальній і позанавчальній діяльності сприяє розвитку їхніх соціальних і моральних орієнтацій.

Значний вплив на формування ціннісних орієнтацій має група однолітків. У студентському віці саме однолітки часто стають референтною групою, яка визначає норми поведінки та соціальні стандарти. Взаємодія з однолітками сприяє формуванню соціальної ідентичності, розвитку комунікативних навичок і переосмисленню власних цінностей [21]. При цьому груповий тиск може як сприяти розвитку особистості, так і призводити до конформізму.

Серед сучасних чинників особливого значення набуває вплив медіа та цифрового середовища. Інтернет, соціальні мережі та цифрові платформи формують новий інформаційний простір, у якому відбувається трансляція цінностей і норм поведінки. Дослідження останніх років показують, що активне використання соціальних мереж пов'язане зі зміною ціннісних пріоритетів молоді, зокрема зростанням значущості самопрезентації, успіху та соціального визнання [22]. Водночас цифрове середовище створює умови для міжкультурного обміну та розширення світогляду.

Важливим блоком чинників є культурні детермінанти. Культура визначає систему базових цінностей, норм і символів, які засвоюються особистістю в процесі соціалізації. У сучасних крос-культурних дослідженнях підкреслюється, що культура формує не лише зміст цінностей, але й їхню ієрархію [23]. Наприклад, у колективістських культурах більшу вагу мають цінності соціальної гармонії та взаємозалежності, тоді як в індивідуалістичних — автономії та самореалізації.

Не менш важливими є соціально-економічні чинники. Рівень економічного розвитку суспільства, соціальна стабільність, рівень добробуту населення впливають на формування ціннісних орієнтацій. Як зазначають сучасні дослідники, у суспільствах із високим рівнем економічної безпеки зростає значущість постматеріалістичних цінностей, таких як самовираження, якість життя та екологічна відповідальність [24]. Натомість у нестабільних умовах переважають цінності безпеки та виживання.

Окрему групу становлять індивідуально-психологічні чинники. До них належать особистісні риси, темперамент, рівень розвитку самосвідомості та життєвий досвід. Сучасні дослідження демонструють зв'язок між рисами особистості та ціннісними орієнтаціями. Зокрема, відкритість до досвіду пов'язана з орієнтацією на універсалізм і саморозвиток, тоді як сумлінність — із цінностями порядку та відповідальності [25].

Важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій відіграє життєвий досвід особистості. Критичні події, соціальні зміни, участь у значущих соціальних процесах можуть призводити до переосмислення цінностей і зміни життєвих пріоритетів [26]. Особливо це актуально для молоді, яка перебуває на етапі активного життєвого самовизначення.

У контексті глобалізації значно зростає роль міжкультурної взаємодії як чинника формування цінностей. Контакти з представниками інших культур, участь у міжнародних програмах, академічна мобільність сприяють розширенню системи цінностей і формуванню міжкультурної компетентності [27]. Водночас це може супроводжуватися внутрішніми конфліктами між традиційними та новими цінностями.

Сучасні дослідження також підкреслюють роль освіти як інструменту ціннісного розвитку. Інтерактивні методи навчання, міжкультурні освітні програми та розвиток критичного мислення сприяють формуванню більш гнучкої та усвідомленої системи цінностей [28]. У цьому контексті викладачі виступають не лише як носії знань, але й як транслятори ціннісних орієнтирів.

Важливо враховувати і вплив макросоціальних процесів, таких як глобалізація, урбанізація та цифровізація. Ці процеси сприяють уніфікації цінностей, але водночас зберігають культурну специфіку [29]. Це створює складну картину взаємодії глобальних і локальних цінностей.

Таким чином, формування ціннісних орієнтацій особистості є результатом взаємодії широкого спектра чинників — від сімейного виховання до глобальних соціальних процесів. Особливу роль у цьому процесі відіграє студентський вік, який характеризується високою динамічністю ціннісної сфери та відкритістю до змін.

1.3. Ціннісні орієнтації особистості в різних культурах.

1.3.1. Теоретичні підходи до вивчення цінностей у крос-культурній психології

Дослідження ціннісних орієнтацій у крос-культурному контексті є одним із провідних напрямів сучасної психології, оскільки дозволяє виявити як універсальні, так і специфічні особливості формування та функціонування цінностей у різних культурних середовищах. У межах крос-культурної психології цінності розглядаються як ключовий елемент культури, що визначає поведінку, соціальні норми та характер взаємодії між людьми [30].

Одним із найбільш впливових підходів до дослідження цінностей у крос-культурному вимірі є теорія базових людських цінностей Шалом Шварца. Відповідно до цієї теорії, цінності є універсальними мотиваційними конструктами, що існують у всіх культурах, однак їх значущість і ієрархія можуть суттєво відрізнятися [31]. Шварц виділив десять базових типів цінностей, які організовані у вигляді циркумплексної моделі, де суміжні цінності

мають подібну мотиваційну спрямованість, а протилежні — конфліктують між собою.

Особливістю підходу Шварца є його емпірична обґрунтованість, що підтверджена численними дослідженнями в різних країнах світу. Це дозволяє використовувати його як універсальний інструмент для порівняльного аналізу ціннісних орієнтацій представників різних культур [32]. Важливим є також те, що модель Шварца враховує не лише зміст цінностей, але й їхню мотиваційну основу, що забезпечує глибше розуміння поведінки людини.

Іншим важливим підходом є культурна модель Г. Гофстеде, яка базується на аналізі культурних вимірів. Одним із ключових параметрів цієї моделі є індивідуалізм – колективізм, який відображає ступінь орієнтації суспільства на індивідуальні чи групові інтереси [33]. У межах цього підходу індивідуалістичні культури характеризуються пріоритетом особистих досягнень, автономії та самореалізації, тоді як колективістські — орієнтацією на групову гармонію, взаємозалежність і соціальну відповідальність.

Модель Гофстеде також включає інші виміри, такі як дистанція влади, уникнення невизначеності, маскуліність – феміністичність і довгострокова орієнтація. Кожен із цих параметрів впливає на формування ціннісних орієнтацій і визначає особливості соціальної поведінки в різних культурах [34]. Зокрема, висока дистанція влади характерна для культур, де цінується ієрархія та підпорядкування, тоді як низька — для більш рівноправних суспільств.

Значний внесок у розвиток крос-культурної психології зробив також Г. Тріандіс, який розширив розуміння індивідуалізму та колективізму, запропонувавши їх диференціацію на горизонтальні та вертикальні форми [35]. Горизонтальний індивідуалізм передбачає рівність і автономію, тоді як вертикальний — орієнтацію на досягнення і конкуренцію. Аналогічно, горизонтальний колективізм акцентує на співпраці та рівності, а вертикальний — на ієрархії та підпорядкуванні.

Сучасні дослідження у сфері крос-культурної психології значною мірою базуються на інтеграції різних теоретичних підходів. Зокрема, поєднання моделей Шварца і Гофстеде дозволяє більш комплексно аналізувати як зміст

цінностей, так і їх культурну зумовленість [36]. Такий інтегративний підхід дає можливість враховувати як універсальні, так і специфічні аспекти ціннісних орієнтацій.

Окремої уваги заслуговують сучасні дослідження, які акцентують увагу на динаміці цінностей у глобалізованому світі. Зокрема, встановлено, що глобалізація сприяє частковій уніфікації цінностей, однак водночас зберігаються значні культурні відмінності [37]. Це проявляється у формуванні так званих “гібридних” систем цінностей, які поєднують традиційні та сучасні елементи.

У цьому контексті важливим є також підхід Р. Інглхарта, який досліджував зміни цінностей у процесі соціально-економічного розвитку. Він запропонував концепцію переходу від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей, що відображає зміну пріоритетів від виживання до самореалізації та якості життя [38]. Цей підхід є особливо актуальним для аналізу цінностей молоді в сучасному світі.

Сучасні емпіричні дослідження підтверджують, що ціннісні орієнтації формуються під впливом складної взаємодії культурних, соціальних та індивідуальних факторів. При цьому культура виступає одним із ключових детермінантів, що визначає як зміст, так і структуру цінностей [39]. Водночас індивідуальний досвід і соціальні умови можуть модифікувати ці впливи, створюючи унікальні поєднання ціннісних орієнтацій.

Таким чином, аналіз теоретичних підходів до вивчення цінностей у крос-культурній психології свідчить про існування різних, але взаємодоповнюючих концепцій, які дозволяють глибше зрозуміти природу цього феномена. Найбільш значущими серед них є теорія Шварца, модель Гофстеде, підхід Тріандіса та концепція Інглхарта, які разом формують методологічну основу для дослідження ціннісних орієнтацій у різних культурах.

1.3.2. Особливості ціннісних орієнтацій в індивідуалістичних і колективістських культурах

Проблема співвідношення індивідуалістичних і колективістських культур є однією з центральних у крос-культурній психології, оскільки саме цей вимір

дозволяє найбільш чітко пояснити відмінності у ціннісних орієнтаціях, поведінці та соціальній взаємодії представників різних суспільств. Концепція індивідуалізму та колективізму розглядається як базова для аналізу культурних систем і широко використовується в сучасних дослідженнях [40].

Індивідуалістичні культури характеризуються пріоритетом особистих інтересів над груповими, орієнтацією на автономію, самореалізацію та особисту відповідальність. У таких культурах особистість розглядається як незалежна одиниця, що має право на власний вибір і самовираження. Відповідно, у системі цінностей домінують такі орієнтації, як свобода, незалежність, досягнення, самотійність і особистий успіх [41].

На відміну від цього, колективістські культури базуються на пріоритеті групових інтересів, взаємозалежності та соціальної гармонії. Особистість у таких культурах сприймається як частина соціальної спільноти, а її поведінка визначається нормами та очікуваннями групи. У системі цінностей домінують такі орієнтації, як взаємопідтримка, лояльність, повага до старших, соціальна відповідальність і гармонія у відносинах [42].

Важливо підкреслити, що відмінності між індивідуалістичними та колективістськими культурами проявляються не лише на рівні декларованих цінностей, але й у конкретних поведінкових практиках. Зокрема, у індивідуалістичних культурах люди частіше орієнтуються на власні досягнення та особисті цілі, тоді як у колективістських — на очікування соціального оточення та групові інтереси [43]. Це впливає на стиль прийняття рішень, рівень відповідальності та характер міжособистісних відносин.

Одним із ключових механізмів, що пояснює ці відмінності, є різний тип самосприйняття. У індивідуалістичних культурах домінує незалежне «Я», яке характеризується чітким усвідомленням власних меж і автономії. Натомість у колективістських культурах формується взаємозалежне «Я», яке визначається через соціальні зв'язки та відносини з іншими людьми [44]. Це зумовлює різницю в тому, як люди сприймають себе та свою роль у суспільстві.

Значні відмінності спостерігаються і у сфері мотивації. У індивідуалістичних культурах мотивація часто має внутрішній характер і

пов'язана з прагненням до самореалізації та особистого успіху. У колективістських культурах мотивація значною мірою визначається соціальними очікуваннями, обов'язком перед групою та бажанням підтримувати гармонійні відносини [45]. Це впливає на освітню діяльність, професійний вибір і соціальну поведінку.

У контексті освіти ці відмінності проявляються досить чітко. Студенти з індивідуалістичних культур, як правило, орієнтовані на активну участь у навчальному процесі, критичне мислення, самостійність у прийнятті рішень. Натомість студенти з колективістських культур частіше демонструють повагу до авторитету викладача, схильність до групової роботи та орієнтацію на досягнення колективного результату [46]. Це створює певні виклики у міжкультурному освітньому середовищі.

Особливості ціннісних орієнтацій також впливають на комунікативну поведінку. У індивідуалістичних культурах переважає прямий стиль комунікації, орієнтований на відкритість і вираження власної думки. У колективістських культурах більш поширеним є непрямий стиль комунікації, який передбачає врахування контексту, уникнення конфліктів і збереження соціальної гармонії [47]. Це може призводити до непорозумінь у міжкультурній взаємодії.

Слід також враховувати, що сучасні дослідження розглядають індивідуалізм і колективізм не як взаємовиключні категорії, а як континуум, у межах якого можуть існувати різні комбінації цих характеристик [48]. Крім того, у межах однієї культури можуть співіснувати як індивідуалістичні, так і колективістські цінності, що зумовлює складність їх аналізу.

Розширюючи класичну дихотомію, сучасні дослідники, зокрема Г. Тріандіс, запропонували розрізняти горизонтальні та вертикальні форми індивідуалізму і колективізму. Горизонтальний індивідуалізм передбачає автономію при збереженні рівності, тоді як вертикальний — орієнтацію на конкуренцію та досягнення статусу. Аналогічно, горизонтальний колективізм акцентує на співпраці, а вертикальний — на ієрархії та підпорядкуванні [49]. Така диференціація дозволяє більш точно описувати культурні відмінності.

У сучасному глобалізованому світі спостерігається тенденція до змішування ціннісних систем. Молодь у різних країнах все частіше поєднує індивідуалістичні та колективістські орієнтації, що проявляється у прагненні до самореалізації при збереженні важливості соціальних зв'язків [50]. Це особливо характерно для студентської молоді, яка перебуває під впливом як традиційних культурних норм, так і глобальних тенденцій.

Таким чином, індивідуалізм і колективізм виступають ключовими вимірами, що визначають специфіку ціннісних орієнтацій у різних культурах. Вони впливають на самосприйняття, мотивацію, поведінку та міжособистісну взаємодію, формуючи різні моделі соціального функціонування. Розуміння цих відмінностей є необхідною умовою для аналізу ціннісних орієнтацій у конкретних культурних контекстах, зокрема в Україні та Китаї.

1.3.3. Ціннісні орієнтації студентської молоді в Україні

Ціннісні орієнтації студентської молоді в Україні є предметом активного наукового аналізу, оскільки саме ця соціально-демографічна група найбільш чутливо реагує на соціокультурні трансформації. Сучасні українські дослідження свідчать, що ціннісна сфера студентів формується під впливом як загальносуспільних змін, так і специфічних умов освітнього середовища.

У психологічній літературі підкреслюється, що ціннісні орієнтації виступають центральним компонентом структури особистості та визначають її поведінку, життєві цілі та мотивацію. Зокрема, у дослідженні Н. І. Жигайло зазначається, що ціннісні орієнтації є не лише елементом свідомості, але й регулятором діяльності особистості, який визначає процес її духовного становлення [51]. Це свідчить про їх ключову роль у розвитку студентської молоді.

Сучасні українські дослідники акцентують увагу на складності та багатовимірності ціннісної структури студентів. Так, у праці С. Є. Сосніхіної підкреслюється, що ціннісні орієнтації є інтегративним утворенням, яке формується в процесі інтеріоризації соціальних норм і культурних зразків [52].

Це означає, що система цінностей студентів відображає як індивідуальний досвід, так і вплив соціального середовища.

Емпіричні дослідження українських науковців дозволяють визначити пріоритетні цінності сучасної студентської молоді. Зокрема, результати моніторингу, проведеного І. Сопівник та В. Мацолою, свідчать, що для українських студентів найбільш значущими є освітні, життєво важливі, сімейні та професійні цінності [53]. Водночас менш значущими виявляються конформістські та владні орієнтації, що свідчить про певне зниження орієнтації на соціальну ієрархію [54].

Важливою характеристикою ціннісних орієнтацій української молоді є їх зв'язок із життєвою позицією. У дослідженні С. Вітвицької доведено, що ціннісні орієнтації безпосередньо впливають на формування життєвої стратегії студентів, визначаючи їх ставлення до навчання, професійного розвитку та соціальної активності [55, 56]. Це підкреслює роль цінностей як основи поведінкових моделей.

Особливу увагу в сучасних дослідженнях приділяють взаємозв'язку ціннісних орієнтацій із соціальною та громадянською ідентичністю. Зокрема, у статті Н. Рогаль, Р. Синельникова та І. Сегеди (2024) встановлено, що існує значущий зв'язок між рівнем громадянської ідентичності студентів та їхніми ціннісними орієнтаціями [57].

Важливим чинником формування ціннісних орієнтацій виступає система вищої освіти. У дослідженні О. Любовець підкреслюється, що освітнє середовище сприяє розвитку таких цінностей, як відповідальність, громадянська активність і соціальна включеність. Заклади вищої освіти виступають не лише як інститути передачі знань, але й як простір формування світоглядних орієнтацій [58].

Емпіричні дані також свідчать про значну роль соціалізаційних процесів у формуванні ціннісної сфери студентів. У дослідженні В. Л. Щербини зазначається, що ціннісні орієнтації формуються в контексті соціокультурного середовища та відображають особливості суспільних змін [59]. Це підтверджує,

що цінності є динамічним утворенням, яке змінюється під впливом зовнішніх факторів.

Окрему увагу українські дослідники приділяють впливу сучасних соціальних умов на ціннісні орієнтації молоді. Зокрема, підкреслюється, що в умовах суспільної нестабільності зростає значущість таких цінностей, як безпека, стабільність і соціальна підтримка. Водночас зберігається високий рівень орієнтації на самореалізацію та особистісний розвиток, що свідчить про поєднання різних ціннісних тенденцій [60].

Таким чином, результати сучасних українських досліджень дозволяють зробити висновок, що ціннісні орієнтації студентської молоді характеризуються:

- багатовимірністю та складною структурою;
- поєднанням традиційних і сучасних цінностей;
- значним впливом освітнього середовища;
- тісним зв'язком із соціальною та громадянською ідентичністю;
- динамічністю під впливом соціальних змін.

Отже, ціннісні орієнтації української студентської молоді формуються як результат взаємодії індивідуальних, соціальних і культурних чинників. Вони відображають специфіку сучасного українського суспільства та виступають важливим індикатором його розвитку. Це створює необхідну теоретичну основу для подальшого порівняльного аналізу з ціннісними орієнтаціями студентів інших культур, зокрема китайської.

1.3.4. Ціннісні орієнтації студентської молоді в Китаї

Ціннісні орієнтації студентської молоді в Китаї формуються під впливом унікального поєднання традиційних культурних засад і сучасних соціально-економічних трансформацій. Китайське суспільство має глибоке історичне коріння, яке значною мірою визначає систему цінностей, поведінкові норми та соціальні установки. Водночас процеси глобалізації, модернізації та цифровізації сприяють поступовій зміні ціннісних орієнтацій молодого покоління [61].

Одним із ключових чинників формування ціннісних орієнтацій у Китаї є вплив конфуціанської традиції. Конфуціанство як філософсько-етична система підкреслює важливість соціальної гармонії, поваги до старших, виконання соціальних ролей і морального самовдосконалення. У межах цієї традиції особистість розглядається не як автономна одиниця, а як частина соціальної ієрархії, що зумовлює домінування колективістських цінностей [62].

У структурі ціннісних орієнтацій китайської студентської молоді важливе місце займають такі цінності, як відповідальність перед сім'єю, повага до авторитету, дисципліна та прагнення до гармонії у соціальних відносинах. Значущість сім'ї як основного соціального інституту залишається надзвичайно високою, що проявляється у сильному впливі батьків на освітні та професійні рішення студентів [63]. Це відрізняє китайську молодь від представників більш індивідуалістичних культур.

Особливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій відіграє система освіти. Китайська освітня модель традиційно орієнтована на досягнення високих академічних результатів, дисципліну та повагу до викладача. У цьому контексті освіта розглядається як основний шлях соціальної мобільності та особистого успіху [64]. Відповідно, у системі цінностей студентів домінують орієнтації на досягнення, наполегливість і відповідальність.

Водночас сучасні дослідження свідчать про поступову трансформацію ціннісних орієнтацій китайської молоді під впливом глобалізаційних процесів. Зокрема, зростає значущість індивідуалістичних цінностей, таких як самореалізація, особистий вибір і незалежність [65]. Це пов'язано з розширенням

можливостей для міжнародної освіти, доступом до глобальних інформаційних ресурсів і розвитком цифрових технологій.

Ці зміни не означають повного відходу від традиційних цінностей, а скоріше свідчать про формування гібридної системи цінностей, у якій поєднуються колективістські та індивідуалістичні орієнтації. Китайські студенти можуть одночасно демонструвати повагу до сімейних традицій і прагнення до особистого успіху, що створює складну і багатовимірну структуру ціннісних орієнтацій [66].

У сфері міжособистісних відносин китайська молодь орієнтується на підтримання гармонії, уникнення конфліктів і збереження “обличчя” (face), що є важливим елементом соціальної взаємодії. Це проявляється у непрямому стилі комунікації, уважності до контексту та високому рівні соціальної чутливості [67]. Такі особливості можуть ускладнювати взаємодію з представниками індивідуалістичних культур, де прийнятий більш прямий стиль спілкування.

Суттєвим чинником формування ціннісних орієнтацій є також економічний розвиток Китаю. Швидке зростання економіки сприяє зміні життєвих пріоритетів молоді, зокрема підвищенню значущості матеріального благополуччя, кар’єрного успіху та соціального статусу [68]. Водночас це поєднується з традиційними цінностями, що створює специфічний баланс між матеріалістичними і соціальними орієнтаціями.

У сучасних дослідженнях також підкреслюється роль державної ідеології у формуванні ціннісних орієнтацій молоді. Освітні програми та соціальна політика спрямовані на формування патріотизму, колективної відповідальності та соціальної стабільності [69].

Разом із тим цифрове середовище створює нові можливості для формування індивідуальних цінностей. Соціальні мережі, онлайн-освіта та міжнародні платформи сприяють розширенню світогляду студентів і формуванню більш відкритого ставлення до інших культур [70].

Особливістю китайської студентської молоді є також висока орієнтація на досягнення. Академічний успіх розглядається як ключовий показник соціального статусу і майбутнього благополуччя, що стимулює високий рівень

мотивації та наполегливості [71]. Водночас це може супроводжуватися підвищеним рівнем стресу і конкуренції.

Таким чином, ціннісні орієнтації студентської молоді в Китаї характеризуються поєднанням традиційних колективістських цінностей і сучасних індивідуалістичних тенденцій. Вони формуються під впливом культурної спадщини, освітньої системи, економічного розвитку та глобалізаційних процесів.

1.3.5. Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій українських і китайських студентів

Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій студентської молоді України та Китаю дозволяє виявити як спільні тенденції, зумовлені глобалізаційними процесами, так і суттєві відмінності, що мають культурно-історичне підґрунтя. Обидві країни перебувають у стані соціальних трансформацій, однак специфіка цих процесів визначає різні моделі формування цінностей молодого покоління [72].

Передусім варто зазначити, що українська студентська молодь демонструє більш виражену орієнтацію на індивідуалістичні цінності порівняно з китайською. Це проявляється у високій значущості самореалізації, свободи вибору, особистого розвитку та автономії. Водночас у китайських студентів домінують колективістські цінності, такі як соціальна гармонія, відповідальність перед групою та повага до ієрархії [73]. Ця відмінність пояснюється різними культурними традиціями: європейською орієнтацією України та конфуціанською спадщиною Китаю.

Разом із тим не можна говорити про абсолютну протилежність ціннісних систем. Українські студенти також зберігають значущість колективістських орієнтацій, зокрема сімейних цінностей, соціальної підтримки та патріотизму. Аналогічно, китайська молодь демонструє зростання індивідуалістичних тенденцій, що проявляється у прагненні до особистого успіху та самореалізації [74]. Таким чином, в обох культурах спостерігається тенденція до формування змішаних ціннісних систем.

Суттєві відмінності простежуються у сфері мотивації досягнення. Українські студенти частіше орієнтуються на внутрішню мотивацію, пов'язану з самореалізацією та індивідуальними інтересами. Натомість китайські студенти більшою мірою керуються зовнішніми мотивами, такими як очікування сім'ї, соціальний статус і суспільне визнання [75]. Це впливає на стиль навчання, професійні пріоритети та рівень відповідальності.

У сфері освіти також виявляються значні відмінності. Українські студенти зазвичай демонструють більшу схильність до критичного мислення, самостійності та відкритого вираження власної думки. Китайські студенти, у свою чергу, характеризуються високою дисциплінованістю, повагою до авторитету викладача та орієнтацією на академічні досягнення [76]. Це відображає різні освітні традиції та ціннісні установки.

Особливу увагу слід приділити відмінностям у комунікативній поведінці. Українські студенти, як правило, використовують більш прямий стиль спілкування, що передбачає відкритість і вираження власної позиції. У китайській культурі домінує непрямий стиль комунікації, орієнтований на збереження гармонії та уникнення конфліктів [77]. Це може створювати труднощі у міжкультурній взаємодії, зокрема у навчальному середовищі.

У структурі життєвих пріоритетів також спостерігаються певні відмінності. Для українських студентів більш значущими є такі цінності, як свобода, самовираження та особисте щастя. Для китайських студентів важливішими залишаються стабільність, соціальна гармонія та виконання соціальних ролей [78]. Водночас у обох групах зростає значущість матеріального благополуччя та професійного успіху.

Цікавою є також відмінність у ставленні до майбутнього. Українські студенти часто характеризуються більшою невизначеністю у плануванні життєвого шляху, що пов'язано з нестабільністю соціально-економічного середовища. Китайські студенти, навпаки, демонструють більш структурований підхід до планування кар'єри, орієнтуючись на довгострокові цілі [79].

Водночас глобалізаційні процеси сприяють зближенню ціннісних орієнтацій молоді в різних країнах. Використання цифрових технологій, участь

у міжнародних освітніх програмах і доступ до глобального інформаційного простору формують спільні ціннісні тенденції, такі як орієнтація на саморозвиток, відкритість до нового досвіду та прагнення до успіху [80].

Висновки до розділу 1

У першому розділі здійснено теоретичний аналіз проблеми ціннісних орієнтацій особистості в крос-культурному вимірі. На підставі опрацювання наукової літератури сформульовано такі висновки.

1. Ціннісні орієнтації є складним багаторівневим психологічним утворенням, що включає когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти. Вони виконують мотиваційну, регулятивну та інтегративну функції, визначаючи спрямованість діяльності особистості, її поведінкові стратегії та характер взаємодії з оточенням. Ключовою ознакою ціннісних орієнтацій є їхній ієрархічний та динамічний характер — система пріоритетів особистості трансформується під впливом соціального досвіду, культурного середовища та вікових змін.

2. Формування ціннісних орієнтацій є багатофакторним процесом, що відбувається під впливом широкого кола чинників: сімейного виховання, системи освіти, групи однолітків, медіапростору, культурних традицій та соціально-економічних умов. Особливу роль відіграє студентський вік, для якого характерні висока динамічність ціннісної сфери, активне формування ідентичності та чутливість до соціокультурних впливів. В умовах глобалізації зростає значення міжкультурної взаємодії як чинника розширення й трансформації системи цінностей.

3. Крос-культурна психологія пропонує розгалужений теоретичний апарат для дослідження ціннісних відмінностей між культурами. Найбільш евристичними для завдань цього дослідження є: теорія базових людських цінностей Ш. Шварца, що розглядає цінності як універсальні мотиваційні конструкти, організовані у циркумплексну структуру; модель культурних вимірів Г. Гофстеде, ключовим параметром якої для порівняння України та Китаю є вісь «індивідуалізм – колективізм»; диференціація горизонтальних і

вертикальних форм індивідуалізму та колективізму за Г. Тріандісом; а також концепція переходу від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей Р. Інглхарта.

4. Аналіз ціннісних орієнтацій в індивідуалістичних і колективістських культурах засвідчив принципові відмінності у самосприйнятті, мотивації, комунікативній поведінці та освітніх стратегіях. Індивідуалістичні культури — до яких тяжіє Україна — орієнтовані на автономію, самореалізацію та особисту відповідальність. Колективістські культури — до яких належить Китай — акцентують групову гармонію, соціальну відповідальність і повагу до ієрархії. Водночас сучасні дослідження фіксують тенденцію до конвергенції: у молодіжному середовищі обох типів культур формуються гібридні ціннісні системи, де поєднуються індивідуалістичні та колективістські орієнтації.

5. Ціннісні орієнтації студентської молоді України характеризуються пріоритетом самостійності, доброзичливості та соціальної відповідальності при відносно низькій значущості влади, традицій і конформності. На ціннісну сферу українських студентів суттєво впливають умови суспільної нестабільності, що підвищують значущість безпеки й стабільності. Ціннісні орієнтації студентської молоді Китаю визначаються поєднанням традиційних конфуціанських цінностей (шанобливість, соціальна гармонія, колективізм) і сучасних індивідуалістичних тенденцій (досягнення, самостійність), що свідчить про формування гібридної ціннісної моделі під впливом глобалізації.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПЕРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ КУЛЬТУР

2.1. Організація та методи емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді в крос-культурному аспекті було спрямоване на виявлення особливостей структури цінностей та їх відмінностей у представників української та китайської культур.

Метою емпіричного дослідження є виявлення специфіки ціннісних орієнтацій студентської молоді України та Китаю, а також встановлення крос-культурних відмінностей між ними.

Відповідно до поставленої мети було визначено такі завдання:

- дослідити структуру ціннісних орієнтацій українських студентів;
- дослідити структуру ціннісних орієнтацій китайських студентів;
- здійснити порівняльний аналіз отриманих результатів;
- визначити вплив культурного чинника на формування цінностей.

У дослідженні взяли участь 40 студентів закладів вищої освіти, які були поділені на дві рівні групи:

- українська вибірка – 20 студентів 3–4 курсів бакалаврського рівня Національного університету біоресурсів і природокористування України;
- китайська вибірка – 20 студентів 3–4 курсів, які навчаються в Хуайнаньському педагогічному університеті (Huainan Normal University 淮南师范学院) за освітніми програмами бакалаврату.

Вік респондентів становив від 19 до 23 років, що відповідає періоду пізньої юності та ранньої дорослості — етапу активного формування ціннісних орієнтацій.

До складу вибірки увійшли студенти різних спеціальностей (гуманітарних та соціально-економічних), що дозволило отримати більш узагальнені результати. Гендерний склад вибірки був приблизно збалансований.

Дослідження проводилося у 2025–2026 навчальному році. Збір емпіричних даних здійснювався за допомогою онлайн-опитування із використанням

цифрових платформ, що забезпечило добровільність участі, анонімність та зручність заповнення анкет.

Для досягнення мети дослідження було використано комплекс взаємодоповнюючих методів, що включали теоретичні та емпіричні підходи.

1. Методика діагностики ціннісних орієнтацій Шварца

Основним інструментом дослідження виступила методика, розроблена Ш. Шварцом, яка дозволяє визначити структуру базових цінностей особистості.

Методика базується на концепції універсальних цінностей і включає такі основні типи цінностей:

- самостійність (self-direction);
- стимуляція (stimulation);
- гедонізм (hedonism);
- досягнення (achievement);
- влада (power);
- безпека (security);
- конформність (conformity);
- традиції (tradition);
- доброзичливість (benevolence);
- універсалізм (universalism).

Респондентам пропонувалося оцінити значущість кожної цінності за шкалою від 1 до 7 балів.

2. Анкетування

Для збору додаткової інформації було використано авторську анкету, яка включала:

- соціально-демографічні характеристики (вік, стать, курс навчання);
- питання щодо життєвих пріоритетів;
- оцінку значущості різних сфер життя (освіта, сім'я, кар'єра, соціальні відносини).

Анкетування дозволило уточнити контекст формування ціннісних орієнтацій та отримати якісні дані для інтерпретації результатів.

3. Методи обробки даних

Для аналізу результатів дослідження було використано такі методи:

- кількісний аналіз (обчислення середніх значень, порівняння показників);
- порівняльний аналіз (зіставлення результатів української та китайської вибірок);
- інтерпретаційний аналіз (пояснення отриманих результатів з урахуванням культурного контексту).

Обробка даних здійснювалася з використанням табличних методів (Excel), що дозволило систематизувати результати та представити їх у наочній формі.

Етапи дослідження

Емпіричне дослідження проводилося у кілька етапів:

1. Підготовчий етап – аналіз наукової літератури; – вибір методик дослідження; – розробка анкети.
2. Основний етап – проведення опитування респондентів; – збір емпіричних даних.
3. Аналітичний етап – обробка результатів; – порівняльний аналіз даних; – формулювання висновків.

У процесі проведення дослідження було дотримано основних етичних принципів:

- добровільність участі;
- анонімність респондентів;
- конфіденційність отриманих даних;
- використання результатів виключно в наукових цілях.

2.2. Аналіз результатів дослідження

2.2.1. Аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій української вибірки

У межах емпіричного дослідження було проаналізовано особливості ціннісних орієнтацій українських студентів 3–4 курсів. Оцінювання здійснювалося за методикою Ш. Шварца, що дозволило визначити ієрархію базових цінностей у досліджуваній групі.

Аналіз отриманих даних показав, що ціннісна структура української студентської молоді має виражений ієрархічний характер, у якому домінують цінності самореалізації, міжособистісних відносин та безпеки.

Найвищі середні показники отримали такі цінності:

- самостійність (self-direction) – 6,2 бала
- доброзичливість (benevolence) – 6,0 бала
- універсалізм (universalism) – 5,8 бала
- безпека (security) – 5,7 бала

Середні позиції займають:

- досягнення (achievement) – 5,4 бала
- гедонізм (hedonism) – 5,1 бала
- стимуляція (stimulation) – 4,9 бала

Найнижчі значення характерні для:

- конформність (conformity) – 4,5 бала
- традиції (tradition) – 4,3 бала
- влада (power) – 3,9 бала

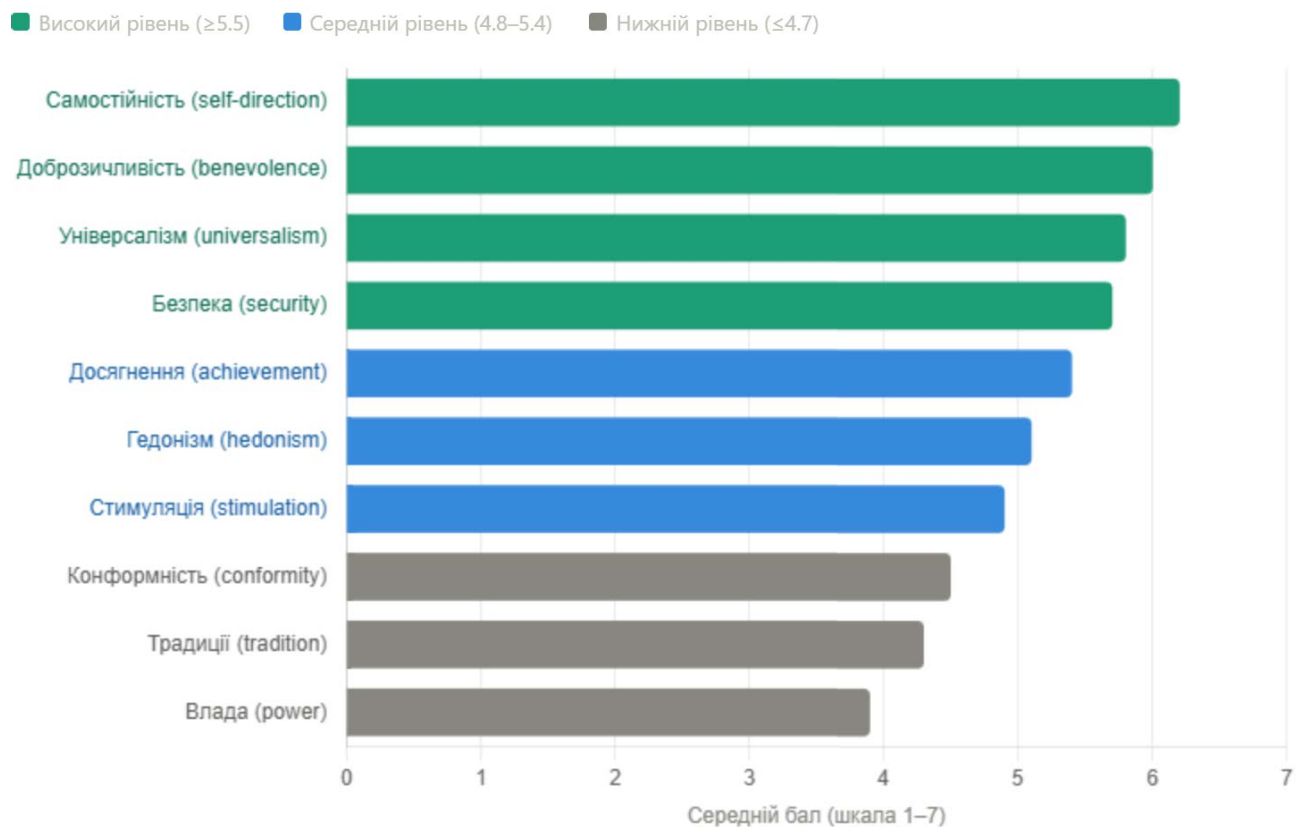

Рис. 1. Середні показники ціннісних орієнтацій студентів України (за методикою Ш. Шварца, $n=20$)

Отримані результати свідчать про те, що українські студенти демонструють виражену орієнтацію на самостійність і автономію, що проявляється у прагненні до незалежності мислення, свободи вибору та особистої відповідальності. Високий рівень цієї цінності узгоджується з тенденціями індивідуалізації, характерними для сучасного українського суспільства.

Значущість цінностей доброзичливості та універсалізму вказує на орієнтацію студентів на міжособистісні відносини, взаємодопомогу, толерантність і соціальну відповідальність. Це свідчить про збереження колективістських елементів у структурі цінностей, що є характерним для перехідних культур.

Особливу увагу привертає відносно високий рівень цінності безпеки, що можна пояснити впливом сучасних соціальних умов, зокрема воєнного стану в

Україні. Для студентської молоді важливими стають стабільність, захищеність і впевненість у майбутньому, що відображає адаптацію до умов невизначеності.

Цінність досягнення займає середню позицію, що свідчить про прагнення студентів до успіху, професійного розвитку та соціального визнання. Водночас її показники не є домінуючими, що може вказувати на переважання внутрішніх мотивацій над зовнішніми.

Цінності гедонізму та стимуляції мають помірний рівень вираженості. Це означає, що хоча студенти цінують задоволення, новизну та емоційні переживання, ці орієнтації не є визначальними у їхній системі цінностей.

Найнижчі показники отримали цінності влади, традицій та конформності. Це свідчить про те, що українські студенти:

- не орієнтовані на домінування та контроль над іншими;
- менш схильні до беззастережного дотримання соціальних норм;
- демонструють критичне ставлення до традицій.

Такі результати підтверджують тенденцію до зростання індивідуалізму та автономності у студентському середовищі.

Аналіз результатів дозволяє зробити висновок, що на ціннісні орієнтації української студентської молоді суттєво впливають сучасні соціальні виклики. Зокрема:

- війна в Україні сприяє підвищенню значущості безпеки, соціальної підтримки та патріотичних цінностей;
- наслідки пандемії COVID-19 актуалізують цінності здоров'я, психологічного благополуччя та стабільності;
- глобалізація стимулює розвиток цінностей самореалізації та відкритості до нового досвіду.

Таким чином, ціннісна структура українських студентів формується під впливом як внутрішніх особистісних потреб, так і зовнішніх соціокультурних чинників.

Отримані результати дозволяють охарактеризувати українську студентську молодь як таку, що:

- орієнтована на самостійність і особистісний розвиток;

- цінує міжособистісні відносини та соціальну підтримку;
- демонструє підвищену чутливість до безпеки та стабільності;
- характеризується зниженням значущості влади та традицій.

У цілому можна зробити висновок, що система цінностей українських студентів є збалансованою, поєднуючи індивідуалістичні та колективістські орієнтації, що відповідає особливостям трансформаційного суспільства.

2.2.2. Аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій китайської вибірки

У межах емпіричного дослідження було проаналізовано ціннісні орієнтації студентів китайської вибірки за методикою Ш. Шварца. Отримані результати дозволили виявити специфіку ціннісної структури, яка відображає поєднання традиційних культурних установок і сучасних тенденцій розвитку.

Аналіз середніх значень показав, що ціннісна структура китайських студентів має виражену орієнтацію на досягнення, соціальну узгодженість і особистісний розвиток.

Найвищі показники отримали:

- досягнення (achievement) – 6,4 бала
- самостійність (self-direction) – 5,9 бала
- конформність (conformity) – 5,8 бала
- доброзичливість (benevolence) – 5,7 бала

Середні значення:

- безпека (security) – 5,6 бала
- універсалізм (universalism) – 5,3 бала
- гедонізм (hedonism) – 4,9 бала

Найнижчі:

- традиції (tradition) – 4,9 бала
- стимуляція (stimulation) – 4,5 бала
- влада (power) – 4,1 бала

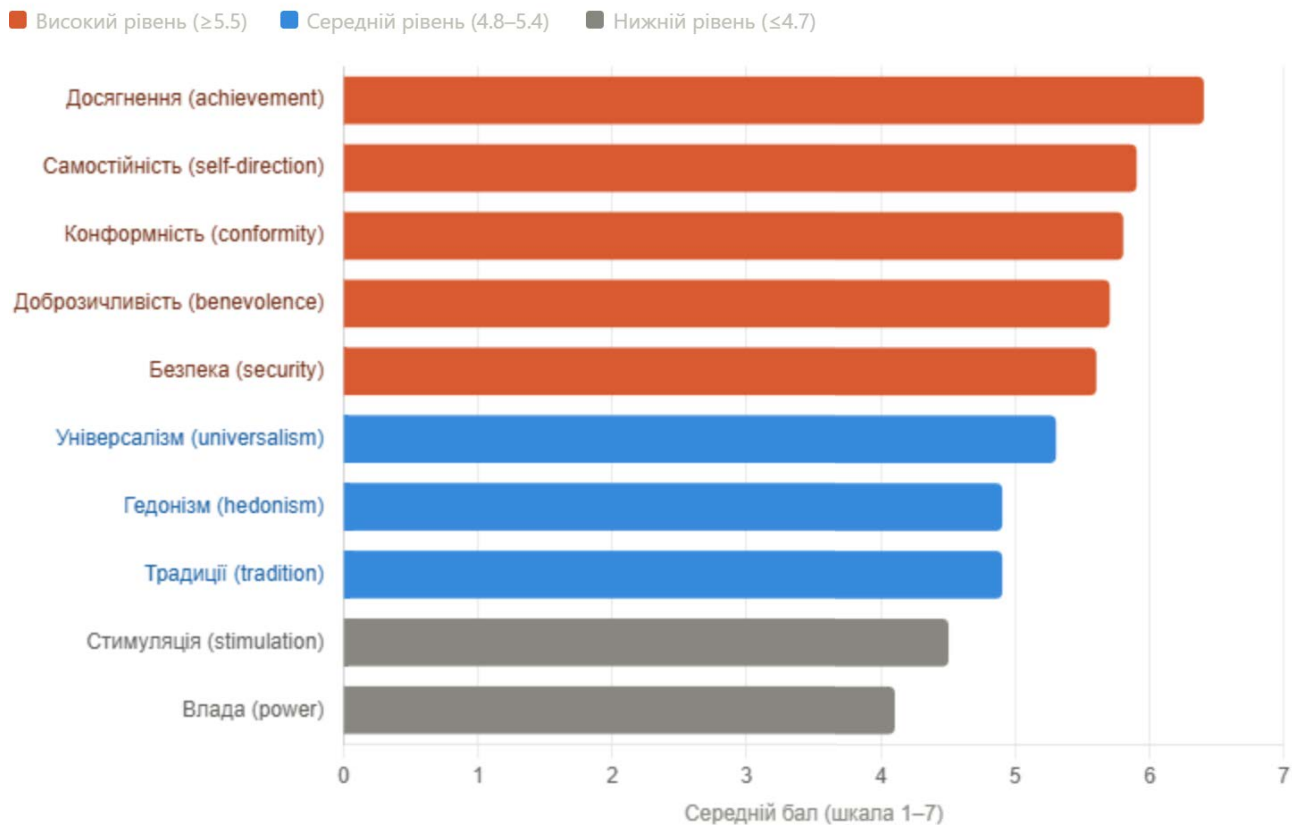

Рис. 2.2. Середні показники ціннісних орієнтацій студентів Китаю (за методикою Ш. Шварца, $n=20$)

Отримані дані свідчать, що домінуючою цінністю у китайських студентів є досягнення, що підтверджує високу значущість академічного успіху, професійного розвитку та соціального визнання. Це узгоджується з особливостями освітнього середовища, де результати навчання мають визначальне значення.

Водночас важливою є відносно висока позиція цінності конформності, яка відображає орієнтацію на дотримання соціальних норм, правил і очікувань. Однак вона не займає домінуючого місця, що свідчить про зниження жорсткої нормативності порівняно з традиційною моделлю.

Цінність самостійності також має високий рівень, що вказує на зростання індивідуалістичних тенденцій серед сучасної студентської молоді Китаю. Це підтверджує положення про трансформацію ціннісної системи під впливом глобалізації та модернізації.

Висока значущість доброзичливості свідчить про збереження орієнтації на гармонійні міжособистісні відносини, взаємодопомогу та соціальну підтримку.

Таким чином, соціальні цінності залишаються важливими, хоча й не домінують однозначно.

Співвідношення індивідуалістичних і колективістських цінностей

Аналіз результатів показує, що у китайській вибірці спостерігається поєднання двох груп цінностей:

- індивідуалістичних (досягнення, самостійність);
- соціально орієнтованих (конформність, доброзичливість).

При цьому на відміну від української вибірки, де домінує самостійність, у китайських студентів більшу роль відіграє баланс між особистими цілями та соціальними очікуваннями.

Це проявляється у тому, що прагнення до успіху поєднується з готовністю діяти в межах соціально прийнятних норм.

Особливості менш значущих цінностей

Цінність традицій має помірно низький рівень, що свідчить про поступове зменшення її ролі у житті молоді. Це підтверджує теоретичне положення про трансформацію традиційних культурних установок.

Низькі показники влади свідчать про відсутність вираженої орієнтації на домінування або контроль, що є спільною рисою з українською вибіркою.

Цінність стимуляції також має низький рівень, що вказує на обмежену орієнтацію на ризик і новизну, порівняно з прагматичними цілями.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що китайська студентська молодь:

- орієнтована на досягнення та результат;
- поєднує прагнення до самостійності з дотриманням соціальних норм;
- зберігає значущість міжособистісної гармонії;
- демонструє зниження ролі традицій;
- характеризується збалансованою, але соціально регульованою системою цінностей.

Таким чином, результати дослідження підтверджують положення теоретичного розділу про те, що сучасна китайська молодь не є виключно

колективістичною, а демонструє гібридну модель цінностей, у якій поєднуються традиційні та модернізовані орієнтації.

2.2.3. Порівняння ціннісних орієнтацій української та китайської вибірки

Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій українських і китайських студентів дозволяє виявити як спільні тенденції, так і специфічні відмінності, зумовлені культурними, соціальними та освітніми чинниками.

Для наочності результати представлено у вигляді узагальненої таблиці.

Таблиця 1

Порівняння середніх показників цінностей

Цінність	Українська вибірка	Китайська вибірка
Самостійність	6,2	5,9
Досягнення	5,4	6,4
Доброзичливість	6,0	5,7
Універсалізм	5,8	5,3
Безпека	5,7	5,6
Конформність	4,5	5,8
Традиції	4,3	4,9
Гедонізм	5,1	4,9
Стимуляція	4,9	4,5
Влада	3,9	4,1

Порівняльний аналіз показав наявність суттєвих відмінностей у структурі ціннісних орієнтацій.

1. Самостійність vs соціальна нормативність

Українські студенти демонструють вищий рівень цінності самостійності, що свідчить про орієнтацію на автономію, незалежність і свободу вибору. У китайській вибірці ця цінність також є значущою, однак поступається за рівнем українській.

Натомість китайські студенти мають значно вищий рівень конформності, що вказує на більшу орієнтацію на дотримання соціальних норм і правил. Це є однією з найбільш виражених відмінностей між вибірками.

2. Орієнтація на досягнення

Китайська вибірка демонструє вищий рівень цінності досягнення, що свідчить про сильну мотивацію до успіху, результативності та соціального визнання. Українські студенти також орієнтовані на досягнення, але ця цінність не є домінуючою.

3. Соціальні цінності

Українські студенти мають дещо вищі показники за цінностями доброзичливості та універсалізму, що свідчить про більшу орієнтацію на міжособистісну підтримку, емпатію та толерантність.

У китайській вибірці ці цінності також є значущими, але їх рівень дещо нижчий, що може вказувати на більш прагматичну спрямованість ціннісної системи.

4. Цінність безпеки

Рівень цінності безпеки в обох групах є приблизно однаковим. Це свідчить про універсальність цієї цінності в сучасних умовах та її актуалізацію під впливом глобальних і національних кризових факторів.

5. Традиції та зміни культурних установок

Цінність традицій має відносно низький рівень в обох вибірках, хоча у китайських студентів вона дещо вища. Це свідчить про загальну тенденцію до трансформації традиційних цінностей у молодіжному середовищі.

Спільні риси

Поряд із відмінностями, виявлено низку спільних характеристик:

- висока значущість самореалізації та розвитку;
- орієнтація на освіту і професійний успіх;
- низька значущість влади;
- помірний рівень гедонізму;
- актуалізація цінності безпеки.

Ці спільні риси свідчать про вплив глобалізаційних процесів на формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Отримані результати загалом підтверджують положення теоретичного розділу:

- українська вибірка більше тяжіє до індивідуалістичних цінностей;

- китайська — демонструє більшу орієнтацію на соціальні норми та досягнення;
- обидві групи характеризуються гібридною системою цінностей.

Водночас результати не є полярними, що свідчить про поступове зближення ціннісних систем під впливом сучасних глобальних процесів.

Таким чином, порівняльний аналіз показав, що основні відмінності між українською та китайською студентською молоддю полягають у:

- рівні орієнтації на самостійність і соціальні норми;
- ступені значущості досягнення;
- особливостях поєднання індивідуальних і соціальних цінностей.

Отримані результати підтверджують, що ціннісні орієнтації студентів формуються під впливом культурного контексту, але водночас зазнають змін унаслідок глобалізаційних процесів.

У другому розділі бакалаврської роботи було представлено результати емпіричного дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді у крос-культурному аспекті на прикладі української та китайської вибірок.

У ході дослідження було організовано та проведено опитування 40 студентів (по 20 представників кожної культурної групи) із використанням методики діагностики ціннісних орієнтацій Ш. Шварца. Це дозволило виявити структуру базових цінностей респондентів та здійснити їх порівняльний аналіз.

Результати дослідження української вибірки показали, що для студентської молоді України характерною є орієнтація на самостійність, доброзичливість, універсалізм і безпеку. Це свідчить про поєднання індивідуалістичних і соціально орієнтованих цінностей. Водночас низький рівень значущості влади, традицій і конформності вказує на прагнення до автономії, критичного мислення та незалежності у прийнятті рішень.

Аналіз результатів китайської вибірки дозволив встановити, що для студентів характерними є високі показники цінностей досягнення, самостійності, конформності та доброзичливості. Це свідчить про поєднання орієнтації на особистий успіх із дотриманням соціальних норм і очікувань. При цьому відносно нижчий рівень значущості традицій та влади вказує на

трансформацію класичних культурних установок під впливом сучасних соціальних процесів.

Порівняльний аналіз результатів показав, що основні крос-культурні відмінності між українською та китайською студентською молоддю полягають у різному співвідношенні індивідуалістичних і соціально нормативних цінностей. Українські студенти більшою мірою орієнтовані на самостійність і міжособистісну взаємодію, тоді як китайські — на досягнення результату та дотримання соціальних норм.

Водночас встановлено низку спільних тенденцій, зокрема:

- висока значущість самореалізації та розвитку;
- орієнтація на освіту і професійний успіх;
- актуалізація цінності безпеки;
- низька значущість влади як життєвого пріоритету.

Отримані результати підтверджують положення теоретичного розділу про те, що сучасні ціннісні орієнтації студентської молоді мають гібридний характер і формуються під впливом як культурних традицій, так і глобалізаційних процесів.

Важливим висновком є те, що крос-культурні відмінності не мають абсолютного характеру, а проявляються у відносних зміщеннях акцентів у структурі цінностей. Це свідчить про поступове зближення ціннісних систем студентської молоді різних країн.

Крім того, встановлено, що сучасні соціальні виклики, зокрема пандемія COVID-19 та війна в Україні, сприяють актуалізації цінностей безпеки, стабільності та соціальної підтримки, що є спільною тенденцією для обох вибірок.

Таким чином, результати емпіричного дослідження підтверджують, що ціннісні орієнтації студентської молоді є динамічним утворенням, яке відображає як культурну специфіку, так і вплив сучасних глобальних змін.

Отримані дані створюють підґрунтя для розробки практичних рекомендацій щодо врахування крос-культурних особливостей ціннісних

орієнтацій у діяльності закладів вищої освіти, що буде представлено у наступному розділі роботи.

Висновки до розділу 2

У другому розділі проведено емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій студентської молоді України та Китаю за методикою Ш. Шварца. На підставі аналізу отриманих даних сформульовано такі висновки.

1. Ціннісна структура українських студентів характеризується домінуванням самостійності (6,2 бала), доброзичливості (6,0 бала), універсалізму (5,8 бала) та безпеки (5,7 бала). Середні позиції займають досягнення, гедонізм і стимуляція. Найнижчі показники мають конформність, традиції та влада. Така ієрархія свідчить про поєднання індивідуалістичних і просоціальних орієнтацій при низькій схильності до дотримання соціальних норм і прагнення до контролю. Підвищена значущість безпеки пояснюється впливом воєнного стану та соціальної нестабільності.

2. Ціннісна структура китайських студентів очолюється досягненням (6,4 бала), самостійністю (5,9 бала), конформністю (5,8 бала) та доброзичливістю (5,7 бала). Середній рівень мають безпека та універсалізм. Найнижчі показники — у стимуляції та влади. Ця ієрархія відображає поєднання прагнення до особистого успіху з орієнтацією на соціальну нормативність і міжособистісну гармонію, що є виявом гібридної ціннісної моделі, яка поєднує традиційні та модернізовані орієнтації.

3. Порівняльний аналіз виявив як спільні тенденції, так і статистично значущі відмінності між вибірками. Спільними є відносно низька значущість влади в обох групах, а також важливість доброзичливості та безпеки. Ключові відмінності зосереджені у трьох вимірах: по-перше, домінування самостійності в українських студентів проти лідерства досягнення в китайських; по-друге, значно вищий рівень конформності у китайській вибірці (5,8 проти 4,5 бала); по-третє, вищий рівень доброзичливості й універсалізму у українських студентів, що свідчить про сильнішу просоціальну орієнтацію.

4. Отримані результати узгоджуються з теоретичними положеннями про індивідуалістичний характер українського суспільства та колективістсько-

досягнення-орієнтований характер китайської культури. Водночас дані підтверджують сучасну тенденцію до формування гібридних ціннісних систем: китайські студенти демонструють помітне зростання індивідуалістичних орієнтацій, а українські зберігають елементи колективізму (доброчливість, безпека, соціальна підтримка). Це свідчить про вплив глобалізаційних процесів на трансформацію ціннісних пріоритетів молоді в обох країнах.

Узагальнюючи результати порівняльного аналізу, можна виділити кілька ключових відмінностей:

- українські студенти більш орієнтовані на індивідуалізм і самореалізацію;
- китайські студенти демонструють вищий рівень колективізму та соціальної відповідальності;
- відрізняються мотиваційні установки та освітні цінності;
- існують значні відмінності у комунікативній поведінці;
- спостерігається різна спрямованість життєвих пріоритетів.

Водночас спільними рисами є:

- зростання значущості освіти та професійного розвитку;
- вплив глобалізації на формування цінностей;
- поєднання традиційних і сучасних орієнтацій.

Таким чином, порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій українських і китайських студентів свідчить про наявність як суттєвих відмінностей, так і спільних тенденцій, що формуються під впливом глобальних соціальних процесів. Розуміння цих особливостей є важливим для організації ефективної міжкультурної взаємодії, а також для подальшого емпіричного дослідження, результати якого дозволять більш детально проаналізувати зазначені відмінності.

РОЗДІЛ 3. УРАХУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ У ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЯХ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Рекомендації з урахування ціннісних орієнтацій студентів-представників різних культур у практиці роботи психологів закладів вищої освіти

Сучасний заклад вищої освіти функціонує в умовах зростання культурного різноманіття студентського середовища. Інтернаціоналізація освіти, академічна мобільність та активізація міжнародного співробітництва сприяють збільшенню кількості студентів-представників різних культур. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема врахування крос-культурних особливостей ціннісних орієнтацій у практиці психологічного супроводу студентської молоді.

Результати проведеного емпіричного дослідження показали, що українські та китайські студенти мають як спільні, так і відмінні особливості ціннісної сфери. Українські студенти більшою мірою орієнтовані на самостійність, автономію та міжособистісну підтримку, тоді як китайські студенти демонструють вищу значущість досягнення, нормативності поведінки та соціальної узгодженості. Це необхідно враховувати у діяльності психологічної служби закладу вищої освіти.

Одним із основних завдань психолога є створення умов для успішної соціально-психологічної адаптації студентів у мультикультурному освітньому середовищі. Особливо це стосується іноземних студентів, які можуть стикатися з труднощами міжкультурної комунікації, відмінностями у навчальних стилях, ціннісних установках та соціальних очікуваннях.

У процесі психологічного супроводу доцільно враховувати, що студенти з різних культур можуть по-різному сприймати:

- роль викладача;
- правила міжособистісної взаємодії;
- способи вирішення конфліктів;
- форми вираження емоцій;
- академічні вимоги та систему оцінювання.

У зв'язку з цим важливим напрямом роботи психолога є розвиток міжкультурної компетентності студентів. Така робота має бути спрямована на формування:

- толерантності;
- емпатії;
- навичок ефективної комунікації;
- здатності до прийняття культурних відмінностей;
- навичок конструктивної взаємодії у мультикультурному середовищі.

Для цього можуть використовуватися:

- психологічні тренінги;
- групові дискусії;
- інтерактивні заняття;
- рольові ігри;
- міжкультурні проекти.

Особливу увагу доцільно приділяти профілактиці міжкультурних конфліктів. Нерозуміння культурних особливостей часто стає причиною комунікативних труднощів, соціальної ізоляції або формування стереотипів. У зв'язку з цим психолог має сприяти формуванню позитивного психологічного клімату у студентському колективі.

Важливим напрямом діяльності є психологічна підтримка іноземних студентів у процесі адаптації до нового соціокультурного середовища. Така підтримка може включати:

- індивідуальне консультування;
- адаптаційні програми;
- психологічний супровід у кризових ситуаціях;
- допомогу у подоланні комунікативних бар'єрів;
- сприяння інтеграції у студентське середовище.

Результати дослідження свідчать, що для українських студентів особливо значущими є цінності самостійності та особистісного розвитку. Тому у роботі з ними важливо використовувати підходи, які:

- підтримують автономність;

- сприяють самореалізації;
- стимулюють рефлексію та критичне мислення;
- забезпечують можливість самостійного прийняття рішень.

У роботі зі студентами китайської культури важливо враховувати вищу орієнтацію на досягнення та соціальну нормативність. Це передбачає:

- чіткість організаційних вимог;
- структурованість взаємодії;
- підтримання позитивної групової атмосфери;
- уникнення публічної критики;
- використання форм підтримки, орієнтованих на збереження психологічного комфорту.

Водночас не слід абсолютизувати культурні відмінності, оскільки кожен студент має індивідуальні психологічні особливості. Культурний чинник необхідно розглядати як один із компонентів особистісної структури, а не як єдиний визначальний фактор поведінки.

В умовах сучасних соціальних викликів особливого значення набуває психологічна підтримка студентів у кризових ситуаціях. Війна в Україні, наслідки пандемії COVID-19, інформаційне перевантаження та високий рівень невизначеності негативно впливають на психологічний стан молоді та можуть спричиняти зміни у системі цінностей.

У зв'язку з цим психологам закладів вищої освіти доцільно:

- проводити моніторинг психоемоційного стану студентів;
- організовувати заходи психологічної підтримки;
- сприяти розвитку стресостійкості;
- формувати навички емоційної саморегуляції;
- підтримувати атмосферу психологічної безпеки.

Важливим напрямом роботи є також психологічна просвіта науково-педагогічних працівників щодо особливостей міжкультурної взаємодії. Це сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу та зниженню ризику виникнення комунікативних труднощів.

На основі результатів проведеного дослідження можна сформулювати такі практичні рекомендації для психологів закладів вищої освіти:

- Ураховувати культурні особливості студентів у процесі психологічного супроводу.
- Використовувати методи розвитку міжкультурної компетентності студентської молоді.
- Сприяти формуванню толерантного та психологічно безпечного освітнього середовища.
- Організовувати програми адаптації для іноземних студентів.
- Забезпечувати психологічну підтримку студентів в умовах соціальної нестабільності.
- Проводити профілактику міжкультурних конфліктів у студентському середовищі.
- Залучати студентів до міжкультурної комунікації та спільної діяльності.

Таким чином, урахування крос-культурних особливостей ціннісних орієнтацій студентської молоді є важливою умовою ефективної діяльності психологічної служби закладу вищої освіти. Це сприяє успішній адаптації студентів, розвитку міжкультурної компетентності та формуванню сприятливого освітнього середовища.

3.2. Рекомендації з урахування ціннісних орієнтацій студентів-представників різних культур у роботі науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти

Сучасна система вищої освіти характеризується активним розвитком міжкультурної взаємодії, що зумовлює необхідність урахування культурних особливостей студентів у професійній діяльності викладачів. Ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від здатності науково-педагогічних і педагогічних працівників створювати сприятливе мультикультурне освітнє середовище, у якому враховуються особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Результати проведеного дослідження показали, що українські та китайські студенти мають відмінності у структурі цінностей, мотивації навчання, ставленні до соціальних норм і способах міжособистісної взаємодії. Це потребує адаптації педагогічних підходів відповідно до особливостей культурного контексту.

Одним із ключових аспектів діяльності викладача у мультикультурному освітньому середовищі є формування атмосфери взаємної поваги та психологічної безпеки. Студенти повинні відчувати можливість вільного висловлення думок без ризику дискримінації чи негативного ставлення через культурні особливості.

У роботі зі студентами різних культур важливо враховувати особливості їхньої навчальної мотивації. Українські студенти більшою мірою орієнтовані на самостійність, критичне мислення та можливість індивідуального самовираження. У зв'язку з цим доцільним є використання:

- проблемного навчання;
- дискусійних методів;
- проєктної діяльності;
- творчих індивідуальних завдань;
- інтерактивних форм роботи.

Такі підходи сприяють розвитку автономності, ініціативності та внутрішньої мотивації до навчання.

У роботі зі студентами китайської культури важливо враховувати вищу орієнтацію на академічні досягнення, структурованість та дотримання правил. Для них більш комфортними можуть бути:

- чітко організовані форми навчання;
- зрозумілі критерії оцінювання;
- послідовна система вимог;
- структурований виклад навчального матеріалу;
- прогнозованість освітнього процесу.

Водночас сучасні китайські студенти також демонструють прагнення до самостійності та професійного розвитку, тому ефективним є поєднання традиційних і інтерактивних методів навчання.

Особливу увагу викладачам слід приділяти організації міжкультурної комунікації у студентських групах. Важливо створювати умови для:

- спільної роботи студентів різних культур;
- розвитку навичок командної взаємодії;
- формування толерантного ставлення;
- подолання міжкультурних стереотипів.

З цією метою доцільно використовувати:

- групові проєкти;
- змішані команди студентів;
- інтерактивні обговорення;
- кейс-методи;
- міжкультурні освітні заходи.

Важливим аспектом є також урахування відмінностей у стилях комунікації. Українські студенти, як правило, більш відкрито висловлюють власну позицію, ставлять запитання та вступають у дискусію з викладачем. Китайські студенти можуть демонструвати більшу стриманість у публічній взаємодії, що не слід трактувати як низьку мотивацію чи пасивність.

У зв'язку з цим викладачам рекомендується:

- створювати комфортні умови для участі всіх студентів у навчальному процесі;
- використовувати різні форми зворотного зв'язку;
- уникати публічного осуду чи різкої критики;
- підтримувати доброзичливий стиль взаємодії.

Особливого значення набуває проблема адаптації іноземних студентів до освітнього середовища українських закладів вищої освіти. Викладачі можуть відігравати важливу роль у цьому процесі через:

- підтримку студентів на початкових етапах навчання;
- пояснення особливостей освітньої системи;
- сприяння інтеграції у студентський колектив;
- допомогу у подоланні комунікативних труднощів.

В умовах сучасних глобальних викликів особливого значення набуває формування психологічно безпечного освітнього середовища. Війна в Україні, соціальна нестабільність та високий рівень стресу можуть негативно впливати на емоційний стан студентів та їхню навчальну мотивацію.

У зв'язку з цим науково-педагогічним працівникам доцільно:

- проявляти психологічну чутливість до стану студентів;
- враховувати можливий вплив стресових факторів;
- підтримувати доброзичливу атмосферу у групі;
- використовувати гнучкі підходи до організації навчання;
- сприяти розвитку взаємопідтримки серед студентів.

Результати дослідження свідчать, що сучасна студентська молодь незалежно від культурної належності високо цінує можливості професійного розвитку, самореалізації та якісної освіти. Тому важливим завданням викладача є створення умов для активного особистісного та професійного розвитку студентів.

На основі проведеного дослідження можна сформулювати такі практичні рекомендації для науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти:

1. Враховувати культурні особливості студентів при організації освітнього процесу.
2. Використовувати різноманітні методи навчання відповідно до особливостей студентської аудиторії.
3. Створювати психологічно безпечне та толерантне освітнє середовище.
4. Сприяти розвитку міжкультурної комунікації та взаємодії студентів.
5. Підтримувати адаптацію іноземних студентів до нового освітнього середовища.
6. Уникати культурних стереотипів і дискримінаційних проявів.
7. Розвивати міжкультурну компетентність студентів у процесі навчання.
8. Враховувати вплив сучасних соціальних викликів на психологічний стан студентської молоді.

Таким чином, урахування крос-культурних особливостей ціннісних орієнтацій студентів є важливою умовою ефективної професійної діяльності викладачів закладів вищої освіти. Це сприяє підвищенню якості освітнього процесу, розвитку міжкультурної компетентності та формуванню позитивного соціально-психологічного клімату у студентському середовищі.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі розроблено практичні рекомендації щодо врахування крос-культурних відмінностей у ціннісних орієнтаціях студентської молоді в діяльності закладів вищої освіти. На підставі результатів емпіричного дослідження та аналізу педагогічної і психологічної практики сформульовано такі висновки.

1. Ефективний психологічний супровід студентів у мультикультурному освітньому середовищі потребує диференційованого підходу, що враховує крос-культурні особливості ціннісних орієнтацій. Для українських студентів пріоритетними є підходи, що підтримують автономність, сприяють самореалізації та стимулюють рефлексію. Для студентів китайської культури важливими є чіткість організаційних вимог, структурованість взаємодії та збереження психологічного комфорту, зокрема уникнення публічної критики.

2. Ключовими напрямками роботи психолога закладу вищої освіти є: розвиток міжкультурної компетентності студентів; профілактика міжкультурних конфліктів і комунікативних непорозумінь; психологічний супровід адаптації іноземних студентів; моніторинг психоемоційного стану та підтримка стресостійкості в умовах соціальної нестабільності. Ці напрями мають реалізовуватися комплексно через індивідуальне консультування, групові тренінги та міжкультурні заходи.

3. Науково-педагогічні та педагогічні працівники закладів вищої освіти мають адаптувати форми і методи навчання до культурних особливостей студентської аудиторії. Для студентів із більш індивідуалістичними орієнтаціями доцільними є проблемне навчання, дискусійні методи і творчі самостійні завдання. Для студентів із вищою орієнтацією на досягнення і соціальну нормативність — структуровані форми навчання, чіткі критерії

оцінювання та прогнозованість освітнього процесу. Поєднання цих підходів забезпечує ефективність навчання в мультикультурному середовищі.

4. Результати дослідження підтверджують, що крос-культурна обізнаність є необхідною складовою професійної компетентності як психологів, так і викладачів закладів вищої освіти. Формування психологічно безпечного, толерантного та інклюзивного освітнього середовища є спільним завданням усіх учасників освітнього процесу і виступає умовою успішної соціально-психологічної адаптації студентів незалежно від їхньої культурної належності.

ВИСНОВКИ

В роботі було розглянуто практичні аспекти врахування крос-культурних відмінностей у ціннісних орієнтаціях студентської молоді в умовах закладів вищої освіти. На основі результатів теоретичного та емпіричного дослідження розроблено рекомендації для психологів, а також науково-педагогічних і педагогічних працівників щодо організації ефективної взаємодії зі студентами-представниками різних культур.

Установлено, що сучасне мультикультурне освітнє середовище потребує врахування особливостей ціннісної сфери студентів у процесі психологічного супроводу та організації освітнього процесу. Крос-культурні відмінності можуть проявлятися у мотивації навчання, стилях комунікації, ставленні до соціальних норм, особливостях взаємодії з викладачами та способах адаптації до нового освітнього середовища.

Визначено, що у практиці роботи психологів закладів вищої освіти важливими напрямками є:

- сприяння міжкультурній адаптації студентів;
- розвиток міжкультурної компетентності;
- профілактика міжкультурних конфліктів;
- психологічна підтримка студентів в умовах соціальної нестабільності;
- формування толерантного та психологічно безпечного освітнього середовища.

Обґрунтовано необхідність використання психологічних тренінгів, інтерактивних форм роботи, групових занять та консультативної підтримки з метою розвитку навичок ефективної міжкультурної взаємодії.

Установлено, що у професійній діяльності викладачів важливим є врахування особливостей навчальної мотивації та комунікативної поведінки студентів різних культур. Українські студенти більшою мірою орієнтовані на самостійність, критичне мислення та індивідуальну активність, тоді як китайські студенти демонструють вищу орієнтацію на досягнення, структурованість і дотримання соціальних норм.

У зв'язку з цим визначено доцільність використання гнучких підходів до організації навчання, поєднання інтерактивних і традиційних методів викладання, створення умов для міжкультурної взаємодії та підтримання позитивного психологічного клімату у студентському середовищі.

Особливу увагу приділено впливу сучасних соціальних викликів, зокрема пандемії COVID-19 та війни в Україні, на психологічний стан студентської молоді та трансформацію її ціннісних орієнтацій. Визначено, що в умовах підвищеного рівня стресу та невизначеності особливого значення набувають психологічна підтримка, формування відчуття безпеки та розвиток навичок емоційної саморегуляції.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать, що врахування крос-культурних особливостей ціннісних орієнтацій студентської молоді є важливою умовою ефективної діяльності закладів вищої освіти. Це сприяє підвищенню якості освітнього процесу, розвитку міжкультурної компетентності, успішній адаптації студентів та формуванню сприятливого освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hitlin, S., & Piliavin, J. A. (2004). Values: Reviving a Dormant Concept. *Annual Review of Sociology*, 30(1), 359–393. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.30.012703.110640>
2. Feather, N. T. (1995). Values, valences, and choice: The influences of values on the perceived attractiveness and choice of alternatives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(6), 1135–1151. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.6.1135>
3. THE NATURE OF HUMAN VALUES. By Milton Rokeach. New York: Free Press, 1973. 438 pp
4. Schwartz, S. H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 1–65. [https://doi.org/10.1016/s0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/s0065-2601(08)60281-6)
5. Maio, G. R. (2010). Mental representations of social values. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, Vol. 42, pp. 1–43). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(10\)42001-8](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(10)42001-8)
6. Schwartz, S. H. (2006). Basic human values: Theory, measurement, and applications. 42, 249–288.
7. Bardi, A., & Schwartz, S. H. (2003). Values and Behavior: Strength and Structure of Relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(10), 1207–1220. <https://doi.org/10.1177/0146167203254602>
8. Hastings, P. D., Utendale, W. T., & Sullivan, C. (2007). The Socialization of Prosocial Development. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 638–664). The Guilford Press.
9. Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (2000). Value priorities and subjective well-being: direct relations and congruity effects. *European Journal of Social Psychology*, 30(2), 177–198. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1099-0992\(200003/04\)30:2<177::aid-ejsp982>3.0.co;2-z](https://doi.org/10.1002/(sici)1099-0992(200003/04)30:2<177::aid-ejsp982>3.0.co;2-z)
10. Roccas, S., & Sagiv, L. (2010). Personal Values and Behavior: Taking the Cultural Context into Account. *Social and Personality Psychology Compass*, 4(1), 30–41. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2009.00234.x>

11. Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.5.469>
12. . Inglehart R, Welzel C. Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence. Cambridge: Cambridge University Press; 2005.
13. Hofstede, Geert. (2001). Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations. 10.1016/S0005-7967(02)00184-5.
14. Triandis, H.C. (1995). Individualism And Collectivism (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429499845>
15. Super, D. E. (1980). A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282-298. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)
16. Bauman, Z. (2000). Liquid Modernity. Cambridge: Polity Press.
17. Grusec, Joan & Hastings, Paul. (2015). Handbook of Socialization.
18. Whitbeck, Les & Gecas, Viktor. (1988). Value Attributions and Value Transmission between Parents and Children. *Journal of Marriage and the Family*. 50. 829. 10.2307/352651.
19. Danioni, F., Albert, I., Ranieri, S., Regalia, C., & Barni, D. (2025). What is important to us? Parents' individual and couple values and coparenting. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/cfp0000293>
20. Gurin, P., Dey, E. L., Hurtado, S., & Gurin, G. (2002). Diversity and Higher Education: Theory and Impact on Educational Outcomes. *Harvard Educational Review*, 72(3), 330–367. <https://doi.org/10.17763/haer.72.3.01151786u134n051>
21. Brown, B.B. and Larson, J. (2009). Peer Relationships in Adolescence. In *Handbook of Adolescent Psychology* (eds R.M. Lerner and L. Steinberg). <https://doi.org/10.1002/9780470479193.adlpsy002004>.
22. Choi, A., D'Ignazio, C., Welles, B. F., & Parker, A. G. (2023). Social Media as a Critical Pedagogical Tool: Examining the Relationship between Youths' Online Sociopolitical Engagements and Their Critical Consciousness. *Proceedings of the 2023*

- CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, 1–25.
<https://doi.org/10.1145/3544548.3580823>
23. Schwartz, S.H., & Sagie, G. (2000), Value consensus and importance: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol. 31 No. 4, 465-497.
24. Inglehart, R. (2018). Cultural Evolution.
<https://doi.org/10.1017/9781108613880>
25. Olver, J., & Mooradian, T. A. (2003). Personality traits and personal values: a conceptual and empirical integration. *Personality and Individual Differences*, 35(1), 109–125. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(02\)00145-9](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(02)00145-9)
26. Bardi, A., & Goodwin, R. (2011). The Dual Route to Value Change: Individual Processes and Cultural Moderators. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(2), 271–287. <https://doi.org/10.1177/0022022110396916>
27. Rohlfer, S., & Zhang, Y. (2016). Culture studies in international business: paradigmatic shifts. *European Business Review*, 28(1), 39–62.
<https://doi.org/10.1108/eb-07-2015-0070>
28. Deardorff, D. K. (2015). Intercultural competence: Mapping the future research agenda. *International Journal of Intercultural Relations*, 48, 3–5.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2015.03.002>
29. Melliush, S. (2014). Globalization, culture and psychology. *International Review of Psychiatry*, 26(5), 538–543. <https://doi.org/10.3109/09540261.2014.918873>
30. Smith, Peter & Fischer, Ronald & Vignoles, Vivian & Bond, Michael. (2013). *Understanding Social Psychology across Cultures: Engaging with Others in a Changing World*.
31. Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
32. Schwartz S. H. (2017). Individual values across cultures. In Church A. T. (Ed.), *The praeger handbook of personality across cultures: Culture and characteristic adaptations* (Vol. 2, pp. 121–152). Praeger/ABC-CLIO.
33. Hofstede G. (2010) *Cultures and Organizations: Software of the Mind, Third Edition 3rd*. McGraw Hill. 576p.

34. Minkov M. Cultural dimensions theory // 2018. (34.Minkov, M., Bond, M. H., Dutt, P., Schachner, M., Morales, O., Sanchez, C., Jandosova, J., Khassenbekov, Ye., Mudd, B. (2018). A Reconsideration of Hofstede's Fifth Dimension: New Flexibility Versus Monumentalism Data from 54 Countries. *Cross-Cultural Research*, 52, (3), 309-333. (in English)
35. Triandis, H. C. (2018). *Individualism and Collectivism*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429499845>
36. Fischer, R., & Karl, J. A. (2019). A Primer to (Cross-Cultural) Multi-Group Invariance Testing Possibilities in R. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01507>.
37. Betz, Joachim & Hein, Wolfgang. (2023). *Globalization and Culture*. 10.1007/978-3-658-41717-8_13.
38. Inglehart R. (2018). *Cultural Evolution, People's Motivations are Changing, and Reshaping the World*. Cambridge University Press. *Changing Societies & Personalities*. 2. 198-202. 10.15826/csp.2018.2.2.037.
39. Beugelsdijk, S., & Welzel, C. (2018). Dimensions and dynamics of national culture: Synthesizing Hofstede with Inglehart. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(10), 1469–1505. <https://doi.org/10.1177/0022022118798505>
40. Triandis, H. C. (2018). *Individualism and Collectivism*. <https://doi.org/10.4324/9780429499845>
41. Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–253. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.98.2.224>
42. Oyserman, D., Elmore, K., & Smith, G. (2012). Self, self-concept, and identity. In M. R. Leary & J. P. Tangney (Eds.), *Handbook of self and identity* (2nd ed., pp. 69–104). The Guilford Press.
43. Steven J. Heine *Cultural Psychology* (International student edition). 2020. W. W. Norton, Incorporated, 605 P.
44. Kitayama, S., Karasawa, M., Curhan, K. B., Ryff, C. D., & Markus, H. R. (2010). Independence and Interdependence Predict Health and Wellbeing: Divergent Patterns

- in the United States and Japan. *Frontiers in Psychology*, 1. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2010.00163>
45. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2021). Human autonomy in social psychology: A self-determination theory perspective. In P. A. M. Van Lange, E. T. Higgins, & A. W. Kruglanski (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles* (3rd ed., pp. 106–123). The Guilford Press..
46. Deal, C. (2002). Teaching the Chinese learner: psychological and pedagogical perspectives. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(5), 595–599. [https://doi.org/10.1016/s0147-1767\(02\)00035-4](https://doi.org/10.1016/s0147-1767(02)00035-4)
47. Hall E. T. (1976). *Beyond Culture*. Anchor Books. 320 P.
48. Hamamura, T., Bettache, K., & Xu, Y. (2018). Individualism and collectivism. In V. Zeigler-Hill & T. K. Shackelford (Eds.), *The SAGE handbook of personality and individual differences: Origins of personality and individual differences* (pp. 365–382). Sage Reference. <https://doi.org/10.4135/9781526451200.n20>
49. Singelis, Theodore & Triandis, Harry & Bhawuk, Dharm & Gelfand, Michele. (1995). Horizontal and vertical individualism and collectivism: a theoretical and measurement refinement. *Cross-cultural Research - CROSS-CULT RES.* 29. 240-275. [10.1177/106939719502900302](https://doi.org/10.1177/106939719502900302).
50. Greenfield P. M. (2016). Social change, cultural evolution, and human development. *Current opinion in psychology*, 8, 84–92. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.10.012>
51. Жигайло, Н. (2009). Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології", 1(6).
52. Сосніхіна С. Є. (2016) Ціннісні орієнтації сучасної студентської молоді: міждисциплінарний підхід. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Психологія. Том 21. Випуск 3 (41). [https://doi.org/10.18524/2304-1609.2016.3\(41\).134534](https://doi.org/10.18524/2304-1609.2016.3(41).134534)
53. Сопівник, І., & Мацола, В. (2019). Моніторинг ціннісних орієнтацій сучасної молоді. *Освітній простір України*, (16), 181-186.
54. Сопівник, І. В. (2017). Крос-культурний аналіз ціннісних орієнтацій сучасної молоді. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і*

природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія, (267), 175-181.

55. Вітвицька С. (2019) Ціннісні орієнтації та життєва позиція сучасної студентської молоді. Нові технології навчання (92):46-52.

56. Vitvytska, S. S., & Melnyk, O. F. (2019). Model of professional competence formation of future specialists of food technologies in the process of studying natural science disciplines at college. *Zhytomyr Ivan Franko state university journal. Pedagogical sciences*, (1 (96)), 44-50.

57. Рогаль Н. І., Синельников Р. Ю., Сегеда І. О. (2024). Особливості зв'язку громадянської ідентичності та ціннісних орієнтацій студентської молоді. Український психологічний журнал. № 2 (22). [https://doi.org/10.17721/upj.2024.2\(22\).7](https://doi.org/10.17721/upj.2024.2(22).7)

58. Любовець, О. (2021). Вища освіта як чинник формування ціннісних орієнтацій української молоді. *Освітологія*, (10), 37–44. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.104>

59. Щербина, В. Л. (2014). Формування особистості студента: ціннісні пріоритети. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології", (25).

60. РYBAK, О. (2017). Цінності та ціннісні орієнтації, їхнє значення у розвитку особистості. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, (1).

61. Chen, Xinyin & Fu, Rui & Yiu, Wai Ying Vivien. (2019). Culture and parenting. *Handbook of parenting* (pp.448-473)

62. Li, J. (2012). Cultural Foundations of Learning. <https://doi.org/10.1017/cbo9781139028400>.

63. Heimpel, N. F., Qian, X., & Song, W. (2018). Parenting and child self-regulation in Chinese families: A multi-informant study. *Journal of Child and Family Studies*, 27(7), 2343-2353. Marginson S. Higher education in East Asia

64. Marginson, S. (2018). Higher education, economic inequality and social mobility: Implications for emerging East Asia. *International Journal of Educational Development*, 63, 4–11. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2017.03.002>

65. Yan, Y. (2020). The Individualization of Chinese Society. <https://doi.org/10.4324/9781003135623>
66. Han, X., Xia, Y., Yang, P., Li, D., Ding, X., Zhang, R., & Zhang, M. (2023). Changes in Chinese early adolescents' group orientation and mental health from before to during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1093128>
67. Klein N. D., Bravo A. J., Conway C. C., Keough M. T., Pilatti A., & Mezquita L. (2024). Individualism, collectivism, and emotion regulation: A cross-cultural examination among young adults from seven countries. *Current Psychology*, 43(31), 26007-26018.
68. Knight, J. (2017). China's evolving inequality. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 15(4), 307–323. <https://doi.org/10.1080/14765284.2017.1317171>
69. Liu, X., Zhao, X., & Starkey, H. (2021). Ideological and Political Education in Chinese Universities: Structures and Practices. *Asia Pacific Journal of Education*, 1, 1-13. <https://doi.org/10.1080/02188791.2021.1960484>
70. Shiferaw, B. D., Wang, Y., Wang, Y., Wang, Y., Mackay, L. E., Luo, Y., Yan, N., Shen, X., Zhou, T., Zhu, Y., Cai, J., Wang, Q., Yan, W., Gao, X., Pan, H., & Wang, W. (2025). Impact of digital addiction on youth health: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 14(3), 1129–1158. <https://doi.org/10.1556/2006.2025.00081>
71. OECD. (2019) Education in China.
72. Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (2022). Personal Values Across Cultures. *Annual Review of Psychology*, 73(1), 517–546. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-020821-125100>
73. McSweeney, B. (2002). Hofstede's Model of National Cultural Differences and their Consequences: A Triumph of Faith - a Failure of Analysis. *Human Relations*, 55(1), 89–118. <https://doi.org/10.1177/0018726702551004>
74. Varnum, M. E. W., & Grossmann, I. (2017). Cultural Change: The How and the Why. *Perspectives on Psychological Science*, 12(6), 956–972. <https://doi.org/10.1177/1745691617699971>.

75. Zhang, Z., Lieshout, L. van, Colizoli, O., Li, H., Yang, T., Liu, C., Qin, S., & Bekkering, H. (2024). A cross-cultural comparison of intrinsic and extrinsic motivational drives for learning. *Cognitive Affective & Behavioral Neuroscience*, 25(1), 25–44. <https://doi.org/10.3758/s13415-024-01228-2>
76. Watkins, D. (2012). Learning and teaching: A cross-cultural perspective. In *School Leadership and Administration* (pp. 61-76). Routledge.
77. Giri, V. N. (2006). Culture and Communication Style. *Review of Communication*, 6(1–2), 124–130. <https://doi.org/10.1080/15358590600763391>
78. Inglehart, R. (2018). Evolutionary Modernization and Cultural Change. *Cultural Evolution*, 8–24. <https://doi.org/10.1017/9781108613880.002>
79. OECD.(2022) Youth outlook China vs Europe
80. Arnett, J., Adolescence, J., & Adulthood, E. (2010). A Cultural Approach.